

FOLKDANS I DALARNA

Nutid och behov, möjligheter och visioner.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Kartläggning av folkdansverksamheter i Dalarna	6
Visioner, önskemål och behov	16
Idéer på verksamhet	20
Aktörer och möjliga samarbetsparter	26
Finansiering	30
Rekrytering och synlighet	32
Diskussion	36
Litteraturlista	39

Folkdans i Dalarna

Nutid och behov, möjligheter och visioner

Utredningen är gjord av Anton Schneider på uppdrag av
Landstinget Dalarna och Folkmusikens hus i Rättvik © 2014

Inledning

Denna rapport bygger på en undersökning som gjorts om folkdansen i Dalarna under 2014. Uppdraget att göra undersökningen kommer från Landstinget Dalarna och Folkmusikens hus i Rättvik. Genom intervjuer av personer som verkar i folkdansmiljön och läsning av rapporter, handlingsplaner, artiklar mm har en överskådlig kartläggning gjorts inklusive en sammanställning av visioner och behov inför framtiden för folkdansen i Dalarna.

Ett stort tack riktas till alla som bidragit till att denna rapport blivit till. Utan alla engagerade informanter och de som varit bollplank hade denna rapport inte blivit det den är. Er medverkan är ovärderlig, tack för att ni delat med er av era tankar och erfarenheter.

BAKGRUND

Folkdansen är kontinuerligt föremål för strategiska satsningar i Dalarnas län och ett konkret exempel är den dansutbildning med inriktning på scenisk folkdans som fanns från år 2000 och elva år framåt på Konservatoriet i Falun. Den sista kullen elever började på hösten 2010. Ett annat exempel är det sceniska folkdansprojektet RESiDANS vilket var ett samarbetsprojekt mellan flera parter och däribland enheten Scen Dans Konst på Landstinget Dalarna. Landstinget och Folkmusikens hus vill med sina insatser för dansen verka för bredd och djup, med en given plats såväl för tradition som nyskapande. I Dalarnas regionala kulturplan 2013-2015 står att läsa bland annat detta om dansen: ”Erbjuda invånarna en mångfald i uttryck och arbeta gränsöverskridande mellan tradition och nyskapande.”

Folkmusikens hus i Rättvik har sen tidigare samarbeten i olika former med Landstinget Dalarna, dels med danskonsulenterna på enheten Scen Dans Konst men även med Musik i Dalarna. Dessutom har Folkmusikens hus ett länsmusikuppdrag för folk- och världsmusik. Folkmusikens hus i Rättvik har från starten i mitten av 1990-talet drivit frågan om att stärka folkdansen i Dalarna men även utanför länet i samarbete med flertalet andra aktörer. Tillsammans med Musik Gävleborg initierade Folkmusikens hus det sceniska folkdansprojektet RESiDANS som involverade de tre länen Dalarna, Gävleborg, Uppsala och som hade sitt avslut 2013.

SYFTE OCH MÅL

Syftet med undersökningen är att ta reda på läget för folkdansen, såväl på professionell som amatörnivå, för unga såväl som för vuxna. Vidare att samla kunskap som ska kunna vara del i det fortsatta arbetet med att stärka folkdansen i Dalarna. En viktig del i rapporten är kartläggningen som ska ge en övergripande bild av det folkliga dansfältet i länet idag. Kartläggningen ska visa på vilka sorters aktörer som finns och deras verksamhet, vilka behov man har och hur man ser på folkdansens möjligheter och framtid. Vidare har rapporten som mål att ge idéer på verksamhet samt presentera en översikt av möjliga samarbetsparter och finansieringsmöjligheter.

FÖRFATTAREN

Författaren till denna rapport är Anton Schneider som jobbar med dans både som pedagog, dansare, arrangör och med kulturpolitiska frågor som har med folkdans och folkmusik att göra. Sen fyra år tillbaka är han styrelsemedlem i Riksförbundet för Folkmusik och Dans och under de senaste åtta åren en av de drivande bakom Scendansforum som verkar för att dansare och musiker ska ha möjlighet att utveckla scenisk kompetens inom folkgenren. Förutom danspedagogutbildning från Väddö folkhögskola och Danshögskolan i Stockholm så har Anton en personalvetarutbildning från Stockholms universitet.

En risk med att en person från folkdansmiljön utför utredningen och författar rapporten är att denne är färgad av sin bakgrund. Det kan skapa blindhet på vissa områden men förhoppningsvis så balanseras det upp av inifrånkunskaper och erfarenheter från genren.

BEGREPPSDEFINITIONER OCH KATEGORIER

I den här rapporten delas folkdansgenren in i några olika kategorier för att skapa en läsbar struktur. I denna rapport väljer jag att använda begreppet folkdans för alla former av folkligt dansande, oavsett om det är svensk folkdans, folkdans från något annat land eller en specifik sorts svensk folkdans. Sedan när det behövs för förståelsen så förtydligas detta med andra begrepp.

Den kategorisering av dansverksamheter som används är socialt dansande, dans på scen, amatörers dansande, professionell dans, barn/ungas dansande och vuxnas dansande. Det är ett antal kategorier som självklart inte är glasklart avgränsade från varandra i verkligheten men som underlättar när man ska strukturera en rapport.

Kartläggning av folkdansverksamheter i Dalarna

Här nedan följer en lägesbeskrivning av den folkdansverksamhet i Dalarna som den här undersökningen har kommit i kontakt med.

HUR BARN OCH UNGA MÖTER FOLKDANS I DALARNA

Idag möter barn och unga i Dalarna folkdans i huvudsak genom folkdanslag och andra föreningar men även till viss del i skola, i kulturskolan och genom studieförbunden. Dessa fyra kategorier av aktörer har olika former av samarbeten sinsemellan och utbudet av dans och specifikt folkdans är mycket varierande mellan olika delar av länet. Bilden som träder fram är att bland de konstarter som barn i Dalarna ges möjlighet att utöva så står musiken starkast genom undervisning i skolan och musik- och kulturskolorna. När det kommer till hur barn ges möjlighet att utöva folkdans så handlar det ofta om ideella insatser från enskilda personer och föreningar.

Skola

Estetiska gymnasier med dansinriktning i Dalarna

- Falun: Estetiska gymnasiet i Falun har dans med stilarna: modernt, jazz, balett och hip hop/street.
- Hedemora: Martin Koch gymnasiet i Hedemora har dans med stilarna: jazz, fridans och klassisk balett.
- Mora: På gymnasiet i Mora är danslinjen under nedläggning. Där fanns scenisk folkdans på schemat utöver balett, modern och nutida dans, jazzdans. Men både teater- och dansinriktningen hade sista intag hösten 2013.
- Vansbro: Estetiska gymnasiet i Vansbro har dans, musik, teater och man kan profilera sig mot musikal.

Grundskolenivå

Idag kan barn möta folkdans i vissa skolor i Dalarna, i någon form. På grund av den här kartläggningens begränsning så kan den inte omfatta även det jättefältet. Ur det lilla som framkommit i utredningen kring dansandet i grundskolan är att folkdans oftast verkar vara avhängigt av insatser från nyckelpersoner som lärare eller föräldrar. Ett exempel på detta är en skola i Borlänge där en förälder, som också är dansledare i Stora Tuna folkdansgille, under ett antal år undervisade på sin fritid i svensk folkdans utan ersättning. Det skedde i samarbete med klasslärarna vilka också hade klasserna i idrott och hälsa.

Ett annat exempel är ett samarbete i Våmhus mellan skolan och folkdanslaget där det fanns tid avsatt för att lära ut gammeldans i skolan. Samtidigt, berättar en informant, att det var svårt att hitta tillfällen eftersom det handlar om undervisning på dagtid och därför krockar med dansledarnas vanliga arbeten.

Ytterligare ett exempel finns på Furudalsskolan i Rättvik där folkdans inte är något eget ämne men man har som tradition att hela skolan dansar ringdanser inför jul varje år. Tidigare har man också dansat riverdance

i samband med ett Skapande Skola-projekt. Ett liknade exempel är Vikarbyns skola där man har dansat flamenco genom Skapande Skola, vilket alla skolor i Rättvik gjorde, samt att man dansar ut granen efter jul och att det finns folkdans i ämnet kulturval.

Sammanfattningsvis så får barn möta folkdans via enskilda personers, via föreningars ideella insatser eller via Skapande skola-projekt. Det blir som exemplen ovan visar en verksamhet som ofta saknar stabilitet och långsiktighet i och med att det är avhängigt av enstaka personer och deras ideella insatser eller kortsiktiga nedslag i skolan.

Fakta läroplanen

I läroplanen för grundskolan från 2011, Lgr 11, finns inte dans som eget ämne utan ligger under ämnet idrott och hälsa. (Skolverket 2011b ss. 51-53) I årskurs 1–6 nämns dans i form av: ”danser och rörelser till musik.” Samt ”Enkla lekar och danser och deras regler.” I årskurs 7–9 nämns även traditionell dans: ”Traditionella och moderna danser samt rörelse- och träningsprogram till musik.” I gymnasiets läroplan, avdelningen för gymnasiegemensamma ämnen står det att idrott- och hälsakursen ska innehålla ”rörelse till musik samt dans” utan några krav på vilken typ av dans. (Skolverket 2011a s. 84)

Dansens ställning i skolan

Dansens ställning på estetiska gymnasieutbildningar har både stärkts och försvagats enligt Britt-Marie Styrke. (Mathiasson 2014. ss. 1-2) En försvagning har skett i och med att de estetiska ämnena i skolan inte längre är kärnämnen men den har samtidigt stärkts i och med att ämnet dansteori har tillkommit och teori som sådan premieras högre i skolan jämfört med praktiska ämnen. Vidare har dansen som ämne stärkts genom att begrepp som profession och konstnärlighet används i läroplanen när ämnet beskrivs.

Kulturskolorna i Dalarna och folkdansen

Musik- och kulturskolorna i Dalarna är 14 till antalet. Av dessa har åtta stycken dans i sitt ordinarie utbud och ytterligare en har dans mer sporadiskt. Folkdans finns inte i någon av skolornas reguljära utbud men i tre av skolorna används folkdans emellanåt i till exempel föreställningar eller när man hyr in danspedagoger tillfälligt. Intresse för att ha mer folkdans finns hos fler av dem men det handlar om politisk vilja i kommunen, ekonomiska förutsättningar och efterfrågan från barn och unga. Ytterligare en faktor är tillgången på pedagoger, några av cheferna på kulturskolorna uppger att det kan vara svårt att hitta pedagoger oavsett dansgenre. Musik- och kulturskolorna i Dalarna har sedan många år ett ganska omfattande samarbete inom olika områden. Gemensamma orkestrar, studiedagar, träffar och tävlingar vilket upplevs stärka samhörigheten mellan elever i olika skolor och mellan olika delar av länet. Här följer deras svar på en kort enkät om folkdansens eventuella varande i deras utbud.

Avesta musikskola

I Avesta har musikskolan under 2014 blivit kulturskola men verksamheten består än så länge endast av musikundervisning. Dans finns inte i utbudet men kan tillkomma framöver beroende på ekonomi och efterfrågan. Folkmusik finns i verksamheten. Musikskolan ser gärna utökade samarbeten med olika aktörer.

Borlänge musikskola

Borlänge musikskola har inte någon dans i sitt grundutbud men det förekommer att man har inslag av folkdans när man hyr in danspedagoger tillfälligt. Det finns en inofficiell koppling till Stora Tuna folkdansgille i och med att en del lärare och elever på musikskolan också är med i folkdansgillet. Det finns planer på att bli kulturskola i samband med en eventuell sammanslagning med Kulturcenter Asken under 2018. Så om det blir dans och/

eller folkdans i framtiden i verksamheten är beroende av politiskt vilja och ekonomi. Musikskolan anställer en danspedagog tillfälligt på 50 % under 2014. Folkmusik finns i utbudet. Via Asken Kulturcentrum finns intresse för samarbete på olika nivåer kring dansen.

Falu kulturskola

I Falun har Dans- och musikskolan under 2014 blivit kulturskola. sedan tidigare har man dans i utbudet men inte folkdans specifikt. Om folkdans ska ta plats på kulturskolan så handlar det om att det ska finnas en efterfrågan. Man har omfattande skapande skola projekt som når alla barn i kommunala skolan och jobbar för en kulturgaranti så alla barn i kommunal skola ska ha tillgång till kultur i framtiden även om skapande skola skulle försvinna som statligt projekt. Man har alltid intresse för utbyten och samarbeten med olika aktörer.

Gagnef, Musik & Dansskolan

Musik & Dansskolan i Gagnef har dans i sitt ordinarie undervisningsutbud och folkdans i vissa shower och föreställningar. Förutsättningarna för att ha folkdans är en efterfrågan hos ungdomar i Gagnef samt lärare med den kompetensen och därtill ekonomi. Det finns alltid intresse för utbyten och samarbeten med olika aktörer.

Dansare från Musikkonservatoriet i Falun. Foto: Lena Nyberg.

Hedemora Musikskola

Hedemora Musikskola har inte dans i sitt utbud men driver frågan om att utöka verksamheten och det mest avgörande är ekonomiska förutsättningar och därför politiska prioriteringar. Det finns också en väl fungerande dansverksamhet i studieförbunden och frågan som uppstår för musikskolan är om man ska konkurrera med dem. Man har väl fungerande samarbete med andra kommuners musik- och kulturskolor på musikområdet.

Leksands Musikskola

På Leksands Musikskola finns det dans men inte folkdans, men eventuellt skulle det vara intressant i framtiden. En förutsättning som skulle göra ett införande av folkdans i undervisningen aktuell är att en sådan fråga kom från grundskolan. Samarbeten av olika slag kring dansen är alltid av intresse.

Malung-Sälen

I Malung och Sälen har man en gemensam kulturskola. Ungefär hälften av kulturskolans verksamhet är dans men folkdans är inte del av utbudet. Folkmusik finns i kulturskolans utbud. Man har inga planer på att ha folkdans och Malungs folkdanslag har ungdomsverksamhet så det finns också en fråga där om eventuell konkurrerande verksamhet. Det finns utbyte med andra kulturskolor och alltid intresse för andra samarbeten. Ett samarbete kring att ha kompetenta danspedagoger är intressant då det kan vara svårt att hitta dessa.

Mora, Kulturskolan Miranda

Kulturskolan Miranda har dans i sitt utbud men inte folkdans. Det finns planer på att ha folkdans i någon form och folkdans har funnits med i större utsträckning tidigare. Folkdans finns med i diskussionerna kring Anoda-dans som är ett samarbete med Landstinget för uppbyggnad av en nod för dansen som handlar om ökat samarbete kring dans mellan kommunerna i Hedemora, Borlänge, Mora och Orsa. (Se mer om Anoda-dans i slutet av kapitlet Aktörer och möjliga samarbetsparter). Folkmusik finns med på olika sätt på Miranda om än inte som permanent erbjudande. Många elever spelar folkmusik på annat håll, till exempel i spelmannslag.

Orsa musikskola

Orsa musikskola har i nuläget inte dans i utbudet men det finns tankar om att göra om musikskolan till kulturskola och då även ha med dans. På musikskolan finns ett eget spelmannslag som spelar folkmusik från både Dalarna och andra delar av världen. Man har ett livfullt samarbete med Mora och Älvdalen när det gäller musik.

Rättviks musikskola

Rättviks musikskola har inte dans som del av ordinarie utbud och det finns inte planer på det heller. Folkmusik är en del av utbudet och genom samarbete med Vikarbyns lilla spelmannslag så pågår ständigt ett internationellt utbyte och olika samarbeten.

Säter, Kulturskolan

Kulturskolan Säter har dans i utbudet men inte folkdans, det har däremot Sätters folkdansgille och man hänvisar till deras barnverksamhet. Skulle inte folkdansgillet ha barnverksamhet och det fanns en efterfrågan på folkdans så kunde det vara intressant för kulturskolan att ta in det i sin verksamhet. Genom nätverket Musik- och Kulturskolor i Dalarna har man kontakt med andra musik- och kulturskolor och man är även intresserad av andra samarbeten.

Vansbro Kulturskola

Vansbro kulturskola erbjuder dans till alla åldersgrupper i skolåldern i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan men folkdans ingår inte i utbudet. Samarbeten av olika slag är av intresse.

Västbergslagens Kulturskola: Ludvika och Smedjebacken

På Västbergslagens Kulturskola finns dans i utbudet men inte specifikt folkdans. För att folkdans ska komma i fråga för kulturskolan handlar det om efterfrågan, ekonomi och kompetenta pedagoger. Samarbeten är givande och träffar görs på flera nivåer, chefer, lärare och elever träffar motsvarande på andra kulturskolor. Ett specifikt dansprojekt är ett samarbete med landstingsenheterna Musik i Dalarna samt Scen Dans Konst och kulturhuset Meken i Smedjebacken.

Älvdalens musikskola

På Älvdalens musikskola vill man gärna ha dans i olika former men det finns inte i utbudet idag. Förutsättningar för att ha dans är politisk vilja, ekonomiska förutsättningar och tillgång till kompetenta pedagoger. Man har ett utvecklat samarbete på fler nivåer och är intresserade av fler samarbeten som kan berika verksamheten.

Folkdanslag

Flera folkdanslag har barn- och ungdomsverksamhet, däribland Stora Tuna folkdansgille som har bland de större barn- och ungdomsverksamheterna både i Dalarna och hela landet. Man har ca 50–60 barn och unga i sin verksamhet. En av ledarna berättar vad hon tror har bidragit till storleken på verksamheten. Fyra av de komponenter hon ser är:

- 1 Man har drivande personer.
- 2 Man har ungdomar som ledare i barngrupperna.
- 3 Någon av de äldre kör runt ungdomarna en heldag i början av höstterminen och de gör själva reklam i skolorna. Där lämnar de informationslappar om dansverksamheten och berättat varför de tycker det är kul att dansa i folkdanslaget.
- 4 Man lyssnar in barnens idéer och gör saker som de har lust med och efterfrågar. Till exempel att dansa annat än bara svensk folkdans, göra fester och jippon för barnen mm.

Ett annat folkdanslag med barn- och ungdomsverksamhet är Vämhus folkdanslag vilka har ca 20 barn i åldern 3-9 år och en mindre grupp med 12-14-åringar. Tidigare rekryterade man i skolorna genom att folkdanslagets ledare dansade med barnen i skolan.

Sätters folkdansgille har 30 barn i spannet 3 – 11 år hösten 2014 i en barnverksamhet som är stabil år efter år.

Folkmusikutbildning i Dalarna

Folkdansen och folkmusiken har en stark gemensam tradition så därför nämns här några möjligheter att utbilda sig inom framförallt svensk folkmusik i Dalarna.

Musikkonservatoriet i Falun har efter nedläggningen av Rättvik Folk - och Världsmusikutbildning öppnat platser för folkmusikelever på sin gymnasieutbildning. Där finns även en eftergymnasial och högskoleförberedande folkmusikutbildning.

Dansare från Musikkonservatoriet i Falun. Foto: Lena Nyberg.

Malungs folkhögskola och Sjöviks folkhögskola har eftergymnasiala musikutbildningar inom folk-genren.

Stiernhööksgymnasiets estetiska program, RåFV (Rättvik Folk- och Världsmusikutbildning) lades ned och de sista eleverna gick ut våren 2012.

VUXNAS FOLKDANSANDE

Vuxna dansar folkdans bland annat på offentliga danstillställningar, i träningsgrupper, på kurser, på utbildningar och i scenproduktioner. Både som amatörer och som professionella. Det finns många olika sorters så kallade arenor där man kan ta del av, eller själv ägna sig åt folkdans. Till exempel i dansföreningar och dansgrupper, i bystugor, på festivaler och spelmansstämmor, i studiecirkel hos studieförbunden, på offentliga danskvällar, på folkhögskolekurs eller privata tillställningar och fester.

De former som man organiserar folkdans är som sagt av många olika slag men ett genomgående drag är att det drivs av eldsjälar och ideella krafter som gör mycket verksamhet med små medel. Här följer korta beskrivningar av olika aktörer inom folkdans och vad de gör för folkdansen i Dalarna. Se också kapitlet Aktörer och möjliga samarbetsparter för fler aktörer.

Malungs folkhögskola

Malungs folkhögskola är ett exempel på en aktör som inte är ideell och här finns folkdans dels som distanskurs men också på andra sätt. Till exempel i form av danskvällar och temadagar för alla på skolan samt som del i sång- och spelutbildningarna. Man ser också till att ha med dans i form av workshops i olika sammanhang som festivaler, stämmor och marknadsdagar. Ett exempel är att man erbjuder workshop i folkdans gratis till deltagarna på Dansbandsveckan i Malung. Landstinget Dalarna är huvudman för skolan.

Sjöviks folkhögskola

Sjöviks folkhögskola har folkmusiklinje och eleverna där ges möjlighet att prova på folkdans, bland annat i samarbete med Folkmusikens hus i Rättvik. Folkhögskolan har bidrag från Landstinget Dalarna.

Danslinjen Konservatoriet Falun

Under tio år fanns en ettårig folkdanslinje på Konservatoriet i Falun. Danslinjen hade scenisk inriktning och hade första intaget på hösten 2000. Efter tio år med en ny klass varje år så kom ett år med för få sökande och man beslutade att ha ett uppehåll. Under tiden gjordes en ansökan till Myndigheten för yrkeshögskolan som var positivt inställda, men ett nedläggningsbeslut fattades till slut. Utbildningen var ensam om sin profil och efter nedläggningen finns ingen i landet med den inriktningen.

Dansförening

Olika föreningar har folkdans som sin verksamhet och skapar offentliga danstillställningar eller har fasta grupper där medlemmarna tränar tillsammans. Här följer ett urval av föreningar som finns i Dalarna.

Tango Corrintes i Ludvika. Hörkens Bygdedansare i Ludvika. Lyran i Orsa. Polskefolket i Leksand. FaluFolk musik & dans. Boda hembygdsförening. Orsa spelmanslag. Aspeboda folkdanslag i Falun. Rättvik spelmanslag. De 18 folkdanslagen som är anslutna till Folkdansringen.

Många men inte alla folkdanslag är anslutna till den rikstäckande organisationen Folkdansringen, arton är anslutna till Folkdansringens distrikt Dalarna. De har verksamhet över stora delar av länet och uppemot 1000 medlemmar. Vissa består av ett mindre antal personer medan andra har en större medlemsbas. I folkdanslagen har man många olika verksamheter. Folkdans i olika former intar en central position men det finns även aktiviteter inom slöjd, dräktssömnad med mera.

Dansen tar plats i form av olika sorters aktiviteter och vilken huvudinriktning man har skiljer sig mellan de olika folkdanslagen. Nämnas kan större träffar, dansuppvisningar, resor till folklorefestivaler utomlands, enstaka

kurser, terminskurser i samarbete med olika studieförbund, prova på-tillfällen, danskvällar med mera. Även repertoaren skiljer sig mellan de olika folkdanslagen där vissa till exempel ägnar sig mest åt gruppdanser medan andra är mer inriktade på pardanser.

Exempel FaluFolk musik & dans

En central del för FaluFolk musik & dans är att skapa verksamhet i samarbete med andra som redan är aktiva inom fältet kulturevenemang. På sin hemsida skriver man: ”Vi samarrangerar och arbetar med stöd av RFoD (Riksförbundet för Folkmusik och Dans, reds. anm.), Falu Kommun, Folkmusikens hus, Dalarnas Museum, Bilda, First hotel Grand och Landstinget Dalarna.” Samarbete finns också med folkdanslag, Falu teaterförening, konserter i kyrka mm. Som en informant i styrelsen uttrycker det: ”I en ideell förening så orkar man bara om man är många och för att vara många måste alla vara välkomna, oavsett hur man vill bidra.”

Man gör arrangemang i form av barnkonserter, workshops, konserter på olika ställen ute på stan och cafékvällar med dans. Det är en verksamhet som präglas av mycket ideellt arbete och den får sin styrka just av att många jobbar ideellt. Man har ett visst bidrag från Kulturrådet och Falu kommun men det är tydligt att man tillgängliggör mycket kultur till många med små medel. Cafekvällarna innehåller alltid en kortkurs i antingen sång, spel eller dans. Därefter är det konsert en timme med svensk eller annan nordisk folkmusik. Efter det är det dans till spellista där kvällens konsertmusiker spelar men även olika musiker som bidrar genom att spela utan ersättning.

Bystugedans

Bystugedans är ett begrepp i Dalarna vilket enkelt uttryckt betyder danskväll med i första hand polskedans. Boda hembygdsförening och Orsa spelmanslag arrangerar bystugedans på var sitt håll, ca 8 stycken per år och alltid på samma helg så att man kan dansa i Ovanmyra bystuga på fredagen och Orsa hembygdsgård på lördagen. Detta har man gjort under cirka 30 års tid. Andra bystugedanser görs av Aspeboda spelmanslag, Rättviks spelmanslag m.fl. Under en vecka varje sommar arrangeras Musik vid Siljan och då har bystugedansandet sin höjdpunkt med danskvällar på olika ställen hela veckan.

Studieförbund

Studieförbunden stödjer dans i många former och det finns många som utövar sitt dansande i en studiecirkel. Dessa genomförs ibland direkt i ett studieförbunds regi men ofta också i samarbete med någon dansförening.

ABF Arbetarnas bildningsförbund

Har tre lokalkontor i Dalarna som sköter var sin del av länet. Det finns folkdans på flera platser, det är studiecirkel i arabisk, somalisk, orientalisk och medeltida dans. Man har även samarbete med ett folkdanslag.

Studieförbundet Bilda

Studieförbundet Bilda har sedan 2001 samarbetat med Folkmusikens hus i Rättvik. Till att börja med med det audiovisuella arkivet som innehåller 50 000 avsnitt - mestadels ljudande musik och noter men också folkdansfilmer. Sedan 2006 köper Bilda en folkmusikkonsulenttjänst av Folkmusikens hus och bidrar på så sätt till folkbildningen inom folkmusik- och dansgenren i Dalarna genom kurser, workshops, konserter och föreläsningar men också genom att stödja andra arrangörer och föreningar i länet.

Bilda är projektägare av barn- och ungdomsprojektet FolkUngar, som efter två år mött 10 000 barn i nästan alla dalakommuner. Bilda och Folkmusikens hus är dessutom huvudarrangörer för Folkmusiknatta och tävlingen för unga folkmusikband. Bilda stödde även det treåriga folkmusik och -dansprojektet RESIDANS, bedriver kontinuerligt spel- och dansledarutbildningar samt stödjer ungdomsverksamhet i Dalarna via

Folkmusikens hus som t ex Masjävlar, DalaLåt, UngtFolk och Barn- och Ungdomsstämman i Falun.

Bilda gör det också möjligt för Folkmusikens hus att stödja arrangemang som t ex Bingsjöstämman, Tobaksspinnarstämman och Lerdalsstämman. Exempel på andra samarbeten med arrangörsföreningar är FaluFolk musik & dans, Folkmusikfesten i Stjärnsund, Musik vid Siljan, Hjortnäs bystuga och Lyran i Orsa.

Studieförbundet Kulturens

Studieförbundet Kulturens genomför årligen ett antal arrangemang inom traditionell/folklig dans i Dalarna. Från Kulturens sida är man gärna med och diskuterar projekt och insatser avseende folkdansens utveckling i Dalarna. Folkdansen är ett av Kulturens kärnområden och Svenska Folkdansringen är en av flera stiftare av studieförbundet.

NBV Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet Dalarna

I NBVs verksamhet finns ett antal arrangemang med folkdans. De dansformer det gäller är afrikansk dans, internationella danser, polskedans, somaliska danser och svenska folkdanser.

Sensus

Sensus har folklig dans i utbudet, däribland magdans. Om det finns önskemål och efterfrågan så har man beredskap att ordna studiecirkelar. Ett problem är att efterfrågan svänger fram och tillbaka vilket gör att verksamheter inte blir så långlivade på grund av att kursverksamheter och dylikt avslutas när det blir för få deltagare. För tillfället är det framförallt efterfrågan på swing och salsa.

Studiefrämjandet

Studiefrämjandet har ett nära samarbete med och insyn i de lokala aktörernas arbete med kurser, träningstillfällen mm. Studiefrämjandet bedriver viss kompletterande verksamhet i form av enstaka kurser utifrån det utbud som redan finns hos lokala föreningar. Man är mån om att inte konkurrera med existerande verksamhet. Man verkar i lokalmiljön genom att vara stöd till lokala föreningar, till exempel genom att vara arbetsgivare och bidra med administration. Man fungerar sammankopplande i de lokala nätverket genom att ha överblick och förmedla kontakter. Studiefrämjandet har möjlighet att driva projekt i samarbete med större aktörer.

Studieförbundet Vuxenskolan

Har folkdans i utbudet genom samarbete med folkdanslag, folkdansgillen och andra dansföreningar. Man har intresse av samarbete med andra aktörer, till exempel inom utbildning och inspiration till sina dansledare.

Studieförbund som inte har folkdans i Dalarna

Folkuniversitetet. Ibn Rushd studieförbund. Medborgarskolan.

Stämmor och festivaler i Dalarna

Stämmor och festivaler med folkmusik och dans är viktiga arenor för folkdansen på flera sätt. Många vittnar om vikten av dessa mötesplatser för rekryteringen och förnyringen av målgruppen och några beskriver det som att det är där man blir introducerad och biten av dansen eller musiken och bestämmer sig för att lära sig att dansa och spela. Några ytterligare saker som benämns som viktiga är att de är arenor där man kan ägna sig åt sitt eget utövande och få inspiration. Bara att träffa andra som håller på med samma sak är en viktig funktion. Spelmansstämmor är en social arena där man träffar gamla respektive får nya vänner. Man kommer nära sina förebilder och får inspiration och lär sig nytt.

Exempel på stämmor och festivaler i Dalarna är Bingsjöstämman, Boda spelmansstämma, Folkmusiknatta i Falun, Grönklittstämman, Hagenfesten, Lejsmeperstämman, Lerdalsstämman, Lindesnässtämman, Sensus folkmusikfest i Lindsberg, Musik vid Siljan, Orsa Folk, Tobakspinnarstämman, Västerdalsstämman, Östbjörka spel- och dansstämma.

Scenisk verksamhet

Proffs

Undersökningen har inte träffat på någon folkdansare som verkar yrkesmässigt på professionell nivå på heltid i Dalarna. Däremot pedagoger som har mindre deltid eller tillfälliga frilansuppdrag samt tillfälliga dansar-, koreograf- eller teateruppdrag. När det kommer till scenisk folkdans med professionell inramning så finns det olika arenor där man träffar på detta. Det finns dansföreställningar som turnerar i länets skolor och gör offentliga framträdanden, som exempelvis det sceniska folkdansprojektet RESiDANS där Landstinget Dalarna var ett av tre län som stod bakom. Det projektet bestod av de tre föreställningarna Polskans Historia i Sverige, Dans med Vuxna och Karmer kring blå.

Folkdans finns också som inslag i teaterföreställningar och andra sceniska sammanhang som till exempel i musikalen Spelman på taket som gick på Dalateatern. Folkmusikens hus i Rättvik har påbörjat ett samarbete med Dalateatern som går ut på att den folkliga dansen och musiken ska finnas med som sceniskt uttryck framöver i teaterföreställningar i olika form.

Vidare finns möjlighet att verka professionellt med dans oavsett genre genom bland annat projektet Anoda-dans som drivs som ett samarbete mellan SITE-Stockholm och Landstinget Dalarna. Det är ett treårigt projekt och arbetet syftar till att ta fram en bestående struktur för Artists in Residence, där professionella danskonstnärer får möjlighet att arbeta i länet. Detta utvecklingsprojekt syftar till att bygga upp en infrastruktur för professionell dans i Dalarna och göra den mer tillgänglig och förankrad i länet. Under det första året har man träffat möjliga samarbetsparter i länet och även identifierat möjliga nationella och internationella kontakter. I Dalarna har man vidare träffat verksamma inom dansområdet, haft samtal med kommuner och i ett första skede är kommunerna Orsa, Borlänge och Hedemora i fokus. I Mora kommun har man nu beslutat om att skapa residens inom Anoda-dans.

Amatörer

På amatörsidan finns en bredd av dansuppvisningar och föreställningar. Allt från kulturskolornas konserter, shower och föreställningar till uppvisningar av dansgrupper, studiecirkel och folkdanslag. Till exempel så kan man se en mängd olika uppträdanden på dansens dag i Borlänge. Midsommar är förstås en höjdpunkt när det gäller uppträdanden med svensk folkdans i allehanda firanden på olika platser.

Visioner, önskemål och behov

Detta avsnitt är en sammanställning av de visioner, önskemål och behov som kommit fram i samtalen med de informanter som verkar i genren.

BARN OCH UNGA

Fritid

- En önskan uttrycks hos flera om att det ska finnas ungdomsprojekt inriktat på sceniskt folkdansande. En danspedagog som gjort ett tillfälligt scenprojekt uppger att när väl möjlighet ges, exempelvis att en dansgrupp startas så finns det barn/unga som vill vara med och arbeta sceniskt.
- En önskan finns om mer samarbete genom att fler aktörer går samman och söker pengar för att skapa ungdomsverksamhet tillsammans.
- Att det ska finnas ungdomsklubbar med folkligt tema på ungas egna premisser och utifrån ungas intresse.
- Fler uttrycker en önskan om att projekt ska ha förankring och uppstå på initiativ inifrån genren, med idéer från utövarna själva för att det ska få bärkraft och långsiktighet.
- Flera informanter säger att unga dansare vill ha unga ledare. Att de ska vara duktiga danspedagoger och duktiga dansförebilder. Att de som gör verksamhet för unga behöver se till att det finns möjlighet och stöd att utforska ungas egna idéer.

I skolan

- Genomgående finns en önskan hos flera personer i folkdansmiljön om att nå ut till fler i skolan med workshops, föreställningar och med dans som ämne i skolan.
- Att skapa ett liknande projekt som FolkUngar eller Folkdansringens projekt ”Folklig dans i skolan 2007 – 2010”. För att låta flera tusen unga få prova på folkdans, gärna i kombination med att prova på att spela folkmusik.
- Flera informanter som har insyn i eller har verkat i skolan ger uttryck för att det bästa för dansen vore om det blev ett eget ämne som musik eller bild och inte låg under idrott och hälsa.
 - Man menar att idrottslärare oftast inte har rätt kompetens.
 - Att de konnotationer som idrott har med prestation, tävling, utslagning etc passar dåligt med dansens tematik.

- Att dans handlar om konst, kreativitet, musikalitet, uttryck och samspel som inte har med tävling, prestationsmaximering etc att göra. Alltså aspekter som skiljer sig markant från idrottens prestations- och tävlingsmoment.
- Att dansen ofta blir marginaliserad i tid och plats men även att man tar bort många av de grundläggande aspekterna som musikalitet, samspel, uttryck, konstnärlighet och istället betonar träning, färdighet och prestation.
- Flera informanter som verkat i skolan lyfter fram är att barn behöver möta kulturen i skolan genom konserter och föreställningar och att det kan resultera i rekrytering och inspiration.

Kulturskola

- Flera av kulturskolorna menar att folkdans ska vara efterfrågat från barn/unga för att man ska ta in det i sitt utbud.
- Flertalet av kulturskolecheferna efterfrågar politisk vilja att satsa på barns konstnärliga utövande.
- Mer samarbeten kulturskolorna sinsemellan men också med andra aktörer ser man som viktiga åtgärder på kulturskolorna för att kunna erbjuda sina elever spännande konstnärlig bildning.

VUXNA

Amatör

- Att skapa danstillfällen med inkluderande och inbjudande anslag gentemot allmänheten är något som efterfrågas av flera informanter. Att det finns offentliga danstillfällen som utformas så att det är lätt att delta även om man är helt oinsatt i folkmusik och folkdans.
- En önskan om att bidra som dansgrupp med uppvisningar i svensk folkdans på högtider.
- Medial exponering efterfrågas, att folkdans ska synas i media för att på så sätt få status och allmänliggöras.
- Resursbidrag som riktar sig till till exempel en pub efterfrågas, för att man där ska kunna skapa en inramning med folkmusik och dans som ger plats för det spontana sociala mötet. Det som drar folk är att det är ett kul ställe, med kul folk, trevlig miljö, i lokalmiljön.
- Tillvarata traditionen av svensk folkdans och att bruka traditionen så att den hålls levande.
- Att offentliga aktörer och bidragsgivare inkluderar civil sektor genom att utforma kontakten med dessa så att det kan ske på de ideella krafternas villkor. Till exempel att möten är på kvällar eller helger p.g.a. att man jobbar på dagtid.

- Det efterfrågas att projekt genomförs med förankring och utifrån initiativ inifrån genren, att det bygger på idéer från utövarna själva vilket man menar ger bärkraftighet och långsiktighet.
- Behov av att känna uppskattning för att man lägger tid och kraft på att levandegöra kulturarvet.

Proffs

- Att göra smart marknadsföring genom att tillvarata Dalarnas väl inarbetade folklöre-varumärke. Så kallad cultural planing som innebär att man tar med den lokala kulturen i arbetet med att positionera en bygd eller region.

Scen

- En folkdanskonsulent efterfrågas, som kan verka som producent, inspiratör, kompetenshöjare. Skapa möjligheter för att ta fram dansföreställningar, skapa turnéer, ge stöd i arbetet med att utveckla konstnärliga idéer. Stöd i producentfrågor som ansökningar, sälj mm.
- Att det ska finnas hjälp/stöd att få om man har en föreställning/projekt för scen – till exempel pengar för att producera turné etc.
- Önskan om att det ska finnas bidrag som riktar sig till små projekt som är på initiativ inifrån genren.
- Ges uttryck för en önskan om att driva en utveckling av spetskompetens och fixstjärnor, att professionalisera folkdans på scen, att ta fram produktioner på konstnärligt hög nivå för att få genomslag, få förebilder, få status.
- En önskan finns om att fler ska satsa på att göra professionella folkdansföreställningar och söka pengar hos Kulturrådet.
- Det finns en önskan om att det ska göras spännande/nyskapande/innovativa genreöverskridande samarbeten – som skapar intresse, och ger styrka till genren genom sin förankring i nutiden och genom att utmana förutfattade meningar om vad folkdans är för något.
- Utmana stämpeln om att folkdans är töntigt och konservativt. Att blanda, ta in nytt visar på styrka, självförtroende.
- Hett att vända tanke och perspektiv i förhållande till sin egen tradition. Använda den bild som finns av Dalarna och folkdans och använda det i nutida kontext.
- Tillfällen och platser att uppträda, för när en dansgrupp har ett uppträdande som mål så motiverar det och skapar engagemang för att ta sig framåt.
- Förankring och initiativ inifrån genren, idéer från utövarna själva så att det får bärkraft och långsiktighet.
- Behov av att öppna upp mot allmänheten, – att allmänliggöra genren i meningen att scenisk folkdans på ett självklart sätt riktar sig till vem som helst. Även den som inte vet något om genren.

Pedagog/utbildning

- Scenisk folkdans på estetiskt gymnasie.
- Heltidsutbildning i scenisk folkdans på eftergymnasial nivå efterfrågas och att man bygger den utifrån erfarenheter som finns efter dansarutbildningen som fanns på Konservatoriet i Falun.
- En heltidsutbildning i folkdans på Malungs folkhögskola.

Dansare från Musikkonservatoriet i Falun. Foto: Lena Nyberg.

ARRANGÖRER

- Fler dansföreställningar med folkdans efterfrågas av flera informanter.

STUDIEFÖRBUND

- Från studieförbund och kulturskola kommer önskan om en pedagogpool med pedagoger som har kompetens i olika dansämnen.
- Från studieförbund efterfrågas kompetensutveckling och inspirationsträffar för dansledarna.
- Studieförbund efterfrågar också små medel till lokala danskvälls- och kursarrangörer.

Idéer på verksamhet

I denna del presenteras olika idéer på aktiviteter med korta beskrivningar. Kapitlet baseras på de behov och förutsättningar som denna undersökning kartlagt samt utifrån hur man jobbat med att stärka folkdans i olika sammanhang. Kapitlet är strukturerat utifrån vilka målgrupper som verksamheten riktar sig till.

UNG FOLKDANS DALARNA

Här nedan finns uppslag på flera olika aktiviteter som kan göras enskilt eller kombineras tillsammans. Dessa projektidéer kan utgöra delar i en strategi för att öka ungas möjlighet att utöva folkdans. Målgruppen unga når man troligen enklast genom insatser som riktar sig till skola, kulturskola, föreningsliv.

Landstingets strategi för ungas möjlighet att möta kultur

I Landstinget Dalarna har man ett nätverk som heter Ung Kultur Dalarna som ska stärka och utveckla kultur för, med och av barn och unga i Dalarna. Nätverket består av representanter från de landstingsfinansierade kulturverksamheterna inom musik, teater, dans, konst, hemslojd, film, litteratur och kulturarv. Med detta nätverk vill man samordna landstingets kulturverksamhet och genom att ta fram nya metoder utveckla samarbetet mellan Ung Kultur och kommunernas skolor.

Dessa aktörer ingår i nätverket: Musik i Dalarna, Folkmusikens Hus, Dalarnas Museum, Film i Dalarna, Dalateatern, Mentalvårdsmuseet, Enheten för Scen Dans Konst, Dalarnas Hemslojdsförbund och Länsbibliotek Dalarna.

Aktiviteter

Dansrazzia

En lustfylld form av danshappening som kan användas till att skapa intresse och uppmärksamhet är så kallad dansrazzia. I samarbete med skolor kommer dansare in på lektionstid och göra en kort dansuppvisning i klassrummen utan att eleverna är förberedda. Informera om när och var de själva kan prova eller se mer.

Workshops i folkdans och scenisk folkdans

Ett led i en större strategi att nå ungdomar i länet skulle kunna vara att dansare/danspedagoger har workshops på skolor och i samarbete med kulturskolor. Genom dessa workshops kan man då också rekrytera unga till annan verksamhet. Till exempel kan de som är intresserade erbjudas folkdans i en lokal grupp som drivs av folkdanslag, i regi av kulturskola eller annat. Vidare kan man länka dem till en så kallad dansverkstad där man träffas ett antal helger över året eller under ett sommarläger.

Dansverkstad Dalarna

Träffas under 5 helger över skolåret då man dansar och spelar tillsammans och tar fram en enklare föreställning under ledning av professionella musik- och danspedagoger. Exempel på detta är Hälsinge dansverkstad och låtverkstad.

Kommunsommarjobb och dansläger

En populär projektform är kommunsommarjobb som ungdomar kan söka för att själva prova på att arbeta under professionella förutsättningar i en ensemble som gör en musik- och dansföreställning. Ett exempel på detta är SummerFolk Youth Ensemble i Skåne och Kronoberg där detta görs med Musik i Syd som huvudman. Ur projektet har ungdomarna som medverkat bildat en förening som driver verksamhet under hela året och vars medlemmar även samarbetar med projektet kring sommarjobben.

Även danssommarsläger utan fokus på att skapa en föreställning och turné kan vara en populär aktivitet för de som är intresserade av att dansa folkdans. Ett exempel på detta är Tonlägret i Medelpad där man har en vecka med folkmusik: spel, sång och dans.

Ungdomsgrupp

En bred ungdomssatsning med folkdans i Dalarna skulle skapa förutsättningar för en föreställningsgrupp med ungdomar som kunde verka i och utanför länet. Ett sådant projekt kunde ges förankring och stabilitet genom breda samarbeten mellan många aktörer med tydliga rollfördelningar. Med de eldsjälur och duktiga pedagoger som finns i länet kan man bygga ett sammanhang som är intressant för de ungdomar som håller på med dans. Dessa ungdomar finns ute i länet på de redan existerande arenorna som till exempel i föreningar, på festivaler och spelmansstämmor. En sådan grupp skulle med säkerhet också inspirera fler till att dansa och spela.

Dansfilm

När det finns en ungdomsgrupp med dansare och musiker som gör föreställningar så kan ett led i att synliggöra folkdansen och rekrytera nya medlemmar vara att man gör små dansfilmer som publiceras och sprids online. Ett exempel på ett sådant projekt är Sans for dans som Noregs Ungdomslag drev.

Folkdansambassadörer

Med unga dansambassadörer kan man inspirera och engagera unga att ägna sig åt dans. Dansambassadörerna i Ljusdal är ett projekt som jobbar med att ungdomar jobbar för ungdomar genom uppsökande och utbildande aktiviteter. Det initierades och drivs av Per Jonsson Dance Center sedan 2011. Syftet är att ge unga en ingång i dansvärlden och man har som intention att skapa en utbildande form där ungdomarna får möta danskonsten och introduceras till ett unikt nätverk av professionella utövare i form av studiebesök, föreställningar, workshops och samtal både i och utanför länet.

Kompetensutveckling dansare, två exempel

Riksscenen i Oslo är en scen för nationell och internationell folkmusik, jojk och folkdans. De undersöker sina möjligheter att stötta folk-genren med olika projekt som riktar sig mot dansare och musiker. Man jobbar också med att etablera sig som producent i framtagandet av nya dansföreställningar. Två nya initiativ på Riksscenen är Folksessions och Talentriksen.

Folksessions är ett projekt där man jobbar i mentorskapsform med inriktningen scenisk förmedling. Det är ett testprojekt med 15 unga musiker som är ”up and coming” vilka får träffa etablerade musiker och teatermänningar. Första omgången var det med Annbjørg Lien, Kirsten Bråten Berg, Ale Möller och Leif Stinnerbom. Under ledning av mentorerna träffas man tre gånger å tre dagar och utforskar olika aspekter av sceniskt uttryck med begrepp som publikkontakt och eget konstnärligt uttryck.

Talentriksen är ett annat projekt vilket riktar sig till unga dansare vilka får träffa professionella dansare och pedagoger. Första omgången var under ledning av Vegar Vårdal, Silje Onstad Hålien och Marianne Dahl. Projektet riktar sig till åldern 7 – 13 år och fokus är på hög kvalitet och att utveckla sina dansfärdigheter och det utmynnar i att man medverkar i en del av en föreställning tillsammans med ett känt folkmusikband.

Folkmusiknatta och Barn och Ungdomsstämman i Falun

Dessa två festival/stämmor är redan idag viktiga mötesplatser för barn och unga. De har en given plats i arbetet med att stärka ungas dansande och musicerande. Att utveckla dem kan ge barn och unga möjlighet att utvecklas inom dans och musik samt bygga viktiga relationer för livet. Detta uppnås genom fortsatt utveckling av samarbetet mellan Landstinget, Folkmusikens hus, FaluFolk, Folk You m.fl.

Folkdans i skolan

I läroplanen för grundskolan nämns traditionella danser och det har ofta tolkats som svenska folkdanser men även folkdans från andra länder. Det finns exempel på skolor i Dalarna där barnen dansar folkdans med dansledare från folkdanslag samt också exempel på att de träffar professionella danspedagoger. Vissa skolor samarbetar med kulturskolor och tar på så sätt in dansundervisning. Här finns en stor potential i att stötta skolorna i att utveckla dansen som ämne.

Folkdans i kulturskolan

Kultur-/dans- & musikskolorna i Dalarna är 14 till antalet. Av dessa har åtta stycken dans i sitt utbud medan folkdans inte finns i någon av skolornas reguljära utbud. På tre ställen används folkdans emellanåt i till exempel föreställningar eller när man hyr in danspedagoger tillfälligt.

Fler kulturskolor uttrycker att de kan tänka sig ha folkdans i sitt utbud förutsatt att det finns efterfrågan hos barnen. Ett sätt att få in folkdans på kulturskolorna skulle vara att i samarbete med en eller fler kulturskolor jobba aktivt med rekrytering av unga i grundskolan, på kulturskolorna och samtidigt erbjuda folkdans som kurs genom kulturskolan.

Vidsynt på Linköpings folkmusikfestival. Foto: Jon Holmén

Folkhögskolor i länet

Folkhögskolorna kan tänkas fungera som samarbetspartners på flera sätt. Förutom att ha egna utbildningar och kurser kunde de härbärgera kurser/träffar för ungdomar samt ha vidareutbildning för dansledare och pedagoger. Eleverna på folkhögskolornas musik- och danslinjer kunde få scenisk erfarenhet genom att göra föreställningar som turnerar på skolor i närområdet.

VUXNAS FOLKDANSANDE

Som nämnts tidigare så finns möjligheten för vuxna att dansa folkdans på flertalet olika arenor. Vuxna dansar folkdans bland annat på danskvällar, i träningsgrupper, på kurser, på utbildningar, i scenproduktioner. I denna del presenteras exempel på hur vuxnas folkdansande kan utvecklas både för amatörer och för professionella utövare.

Workshopfestival med folkdans som finns i Dalarna

En slags utbudsmässa kombinerad med dansfestival som finns i Frankrike och Portugal bygger på att man bjuder in danspedagoger och musiker som håller på med socialdans i olika former. Man skapar en festival där aktörerna får sina omkostnader för resa och boende täckta och alla bidrar med tre workshops var samt livemusik på danskvällar. Utöver det finns plats för danssuppvisningar samt workshops för nätverkande, kompetensutveckling mm för pedagoger och musiker. Pedagogerna och musikerna jobbar alltså ideellt och får i utbyte möta sina målgrupper och synas i program, på hemsida mm som ger en exponering mot aktörer som anlitar danspedagoger och danskvällsmusiker.

PROFESSIONELL VERKSAMHET

Pedagogsatsning

För att barn och unga ska få fler tillfällen att dansa folkdans är det viktigt med tillgång på folkdanspedagoger i Dalarna. Idag finns flera danspedagoger som har dansen som bisyssla och att skapa möjligheter för en del av dessa att leva på jobbet som pedagog kunde i sin tur frigöra tid och kreativitet till dansen. En pedagogpool kunde vara ett första steg i att skapa arbetsmöjligheter genom samarbeten mellan skolor, kulturskolor, kommuner för att på så sätt skapa pedagogtjänster.

En pedagogsatsning kunde bestå av fler delar där man börjar med en kartläggning och pedagogpool. Ytterligare ett steg i att göra jobbet som danspedagog intressant skulle vara att skapa kompetensutveckling inom områden som efterfrågas av pedagogerna. Samarbetsparter i en sådan satsning kunde vara skolor, kommuner, kulturskolor, folkdanslag, studieförbund, genreorganisationer och landstinget.

I Finland finns exempel där man skapar möjlighet att tjäna sitt levebröd som pedagog berättar en informant. Där finns exempel på att flera dansföreningar går samman och anställer en pedagog som gör barnverksamhet i flera föreningar och på så sätt får ihop till en anställning. Därigenom uppnår man också hög kvalitet och långsiktighet i barnverksamheten. En informant som är folkdanspedagog hade tidigare en anställning som danspedagog hos Fagersta kommun. Hennes och två instrumentlärares tjänster delades mellan Fagersta och Skinnskattebergs kommuner.

Föreställningsarrangörer

Genom skolturnéer får många möjlighet att utöva sitt konstnärskap under professionella former. Ett viktigt led i att skapa möjligheter för danskonsten är att det finns arrangörer som kan köpa in föreställningar, utan arrangörer inget professionellt dansliv.

Folkdanskonsulenter

En önskan som funnits länge hos genrens aktörer på nationell nivå är att det ska finnas folkdanskonsulenter som jobbar för att stärka den folkliga genren genom att ha specialiserad kunskap inom fältet. Detta nämns bland annat i ett remissvar (Farago 2005, s. 8) som Riksförbundet för Folkmusik och Dans lämnade till Kulturrådet inför utgivandet av Kulturrådets skrift Förslag till handlingsprogram för den professionella dansen. En danskonsulent som specifikt driver frågor kring folkdansen skulle kunna stärka genren både utåt och inåt. Dels handlar det om producentskapet både inåt och utåt, dels gällande produktionsstöd, dels frågor som handlar om infrastruktur och förmedling av folkdans. Flera professionella utövare menar att ett behov i genren handlar om infrastruktur och att man saknar stöd från producenter.

Med tillgång till infrastruktur som förmedlar dans skulle arbetet med att få ut föreställningar och andra dansaktiviteter förenklas. En eller flera folkdanskonsulenter kunde utgöra denna funktion och ett sätt att organisera detta skulle vara att man skapar en sådan tjänst i samarbete med flera genreorganisationer och geografiskt närliggande länsorganisationer.

För Dalarnas del kunde samarbeten mellan länskulturorganisationerna i Värmland, Gävleborg och Uppsala tillsammans med genreorganisationerna Eric Sahlström Institutet i Uppland, Folkmusikens hus i Rättvik, Folkdansringen och Riksförbundet för Folkmusik och Dans vara givande. Utöver detta skulle det vara intressant att ha med Dans och Cirkushögskolan på ett sådant samarbete för att få förankring i utbildningsväsendet. Projektet RESiDANS är ett exempel på hur de inblandade organisationerna blev starkare genom samarbetet. Vidare också hur folkdansens positioner flyttades fram genom det samarbetet.

Tankesmedja och nätverk för folkdans

Dansare, pedagoger, arrangörer etc kunde skapa en tankesmedja för utbyte av tankar om hur man skulle kunna stärka genren i Dalarna. På så sätt kan man hålla varandra á jour med vad som händer, hjälpas åt att förmedla kontakter, utvärdera olika satsningar etc.

Aktörer och möjliga samarbetsparter

Detta kapitel utgör en översikt över aktörer som är möjliga samarbetsparter för verksamhet i folkgenren. Först kommer en lista med aktörer och därefter en avdelning med korta beskrivningar av de som inte finns beskrivna på annan plats i rapporten. Denna överblick är inte heltäckande vad gäller vilka aktörer som finns i Dalarna men ger förhoppningsvis en bild av hur fältet ser ut.

Offentliga organisationer

- Dalarnas kommuner, att fortsätta bygga på de etablerade samarbeten som finns. Exempelvis genom landstingets nya initiativ Anoda-dans. Samt etablera nya samarbeten utifrån kommunernas behov.
- Bygga vidare på samarbeten både med angränsande läns dans- och musikenheter, som till exempel Gävleborg, Uppsala och Värmland.
- Utveckla samarbeten kring folkgenren mellan Folkmusikens hus, Landstingets enhet Scen Dans Konst och Dalateatern.
- Kulturrådet som bidragsgivare och samtalspart i utvecklingen av folkdansscenen.
- Anoda-dans.

Utbildare

- Dans och Cirkushögskolan.
- Grundskola och gymnasiet.
- Kulturskolor, 14 st kultur-/dans- och musikskolor finns i Dalarna varav flera har samarbeten med landstinget i olika former.
- Estetiska gymnasier.

Studieförbund

- ABF, Arbetarnas Bildningsförbund.
- Studieförbundet Bilda.
- Studieförbundet Kulturens.
- NBV.
- Studieförbundet.
- Sensus.
- Studieförbundet Vuxenskolan.

Genreorganisationer

- Eric Sahlström Institutet, nationellt center för folkmusik och dans.
- Folk You, folk- och världsmusik /-dans för unga.
- Folkmusikens hus, Dalarnas folkmusikcentrum.
- Riksförbundet för Folkmusik och Dans, RFoD.
- Svenska Folkdansringen, Dalarnas distrikt och riksorganisationen.
- Sveriges Spelmäns Riksförbund, SSR.
- Riksscenen Oslo.

Dansorganisationer

- SITE-Stockholm.
- Nationella nätverket Dansspridning i Mellansverige.
- Nationella nätverket SRD, Samarbetsrådet för regional dansutveckling.
- PJDC, Per Jonsson Dance Centre.

Intresseorganisation

- Dans i skolan www.dansiskolan.se

Norge

- Musikk i Hedmark.
- Folkhögskolan i Elverum.

Folkhögskola

Med Landstinget Dalarna som huvudman

- Malungs folkhögskola (danskurs, spelkurs, sångkurs).
- Mora folkhögskola.
- Fornby folkhögskola.
- Musikkonservatoriet i Falun (Gymnasie och KU, kompletterande utbildning).

Med stöd från Landstinget Dalarna

- Brunnsviks folkhögskola.
- Leksands folkhögskola.
- Sjöviks folkhögskola (folkmusikkurs).
- Västanviks folkhögskola.

Aktörer, beskrivningar

Svenska Folkdansringen

Folkdanslagen är ofta anslutna till den rikstäckande organisationen Folkdansringen. Lagen samarbetar ofta med studieförbunden vilka stärker dem genom administrativ hjälp och visst ekonomiskt stöd. Folkdansringen utgörs av 385 föreningar som är indelade i 22 distrikt med sammanlagt omkring 15000 medlemmar. Av dessa finns cirka 16 föreningar i Dalarna med uppemot 1000 medlemmar.

Folkdansringen samarbetar bland annat med övriga genreorganisationer som Eric Sahlström Institutet, Riksförbundet för Folkmusik och Dans samt Sveriges Spelmäns Riksförbund, vilka också är medstiftare till Studieförbundet Kulturens. Tillsammans har man 2012 tagit fram en handlingsplan för traditionell musik och dans.

Folkmusikens hus

Folkmusikens hus i Rättvik arbetar för att stärka och utveckla folkmusiken och -dansen i dialog med aktörerna som finns i miljön, man arbetar stöttande och konsulterande mot fältet. Utifrån den nära kontakten fungerar man också som språkrör genom att verka som sakkunnig samtalspart gentemot offentliga beslutsfattare. Det är en roll som blir tydlig i det pågående arbetet när man under 2014 och framåt är med i processen där Landstinget Dalarna tar fram en ny kulturplan.

Folkmusikens hus länsmusikuppdrag har inriktning på folk- och världsmusik. Det är grovt sett uppdelat i två delar där det ena riktar sig till det rika folkmusikliv som omfattar barn- och ungdomsverksamhet och ideell verksamhet bedriven av föreningsliv, kultur- och musikskolor. Den andra delen syftar till att öka bredd, kvalitet och tillgänglighet i det offentliga konsertutbudet året runt.

Folkmusikens hus var tillsammans med Musik Gävleborg initiativtagarna till det sceniska folkdansprojektet RESiDANS som pågick 2010 – 2013. Det var ett brett upplagt projekt för att långsiktigt stärka folkdans och musik. Ett arbete som involverade utbildningar, skolor, föreningsliv, arrangörer och professionella utövare.

Man har också ett uppdrag åt studieförbundet Bilda inom folk- och världsgenren med konsulenter som är ute på fältet och jobbar med spel och dans men även genom att vara medarrangörer i flera stämmor och festivaler.

Landstinget Dalarna

Enheten Scen Dans Konst på Landstinget Dalarna har konsulenter inom scenkonst, dans och konst. På danssidan jobbar man med att stärka infrastrukturen för dansen i Dalarna och jobbar för ett brett genreanslag i sina satsningar. Anoda-dans/SITE-kick Dalarna är ett pågående projekt som drivs i samarbete mellan SITE-Stockholm och Landstinget Dalarna. Det är ett treårigt projekt och arbetet syftar till att ta fram en bestående struktur för Artists in Residence, där professionella danskonstnärer får möjlighet att arbeta i länet.

Detta utvecklingsprojekt syftar till att bygga upp en infrastruktur för professionell dans i Dalarna och göra den mer tillgänglig och förankrad i länet. Under det första året har man träffat möjliga samarbetsparter i länet och även identifierat möjliga nationella och internationella kontakter. I Dalarna har danskonsulenterna vidare träffat verksamma inom dansområdet och haft samtal med olika kommuner, i ett första skede är kommunerna Orsa, Borlänge och Hedemora i fokus. I Mora kommun har man nu beslutat om att skapa residens inom Anoda-dans.

Bland Landstinget Dalarnas större satsningar på folkdans i Dalarna kan nämnas den dansutbildning med inriktning på scenisk folkdans som fanns från år 2000 och elva år framåt på Konservatoriet i Falun. Ett annat exempel är projektet RESIDANS som pågick 2010 – 2013 i samarbete med bl.a. Folkmusikens hus, Gävleborg och Uppsala län. Landstinget Dalarna vill med sina insatser för dansen verka för bredd och djup, med en given plats såväl för tradition som nyskapande. I Dalarnas regionala kulturplan 2013 – 2015 står att läsa bland annat detta om dansen: ”Erbjuda invånarna en mångfald i uttryck och arbeta gränsöverskridande mellan tradition och nyskapande.”

Bingsjöstämman. Foto: Jon Holmén

Finansiering

Som länskulturorganisation finns några olika aktörer att söka finansiering via för kulturell verksamhet. Antingen direkt för egna projekt eller i samarbete med andra aktörer. Vissa bidragsgivare ger inte direkt till offentlig verksamhet men däremot till ideella aktörer som samarbetar med offentliga.

Kulturbryggan

Kulturbryggans huvudsakliga uppdrag är att under perioden 2011-2014 pröva nya och alternativa finansieringsmöjligheter för kulturprojekt som är nyskapande, innovativa och experimentella till sin natur. När det gäller fortsättning efter detta så kan man läsa på Kulturbryggans hemsida att: ”Kulturbryggan föreslås förlängning till den 31 december 2015. I dagens budgetproposition föreslår regeringen att Kulturbryggan ska fortsätta som kommitté under 2015.” (Kulturbryggan 2014)

Kulturrådet

Kulturrådet är en central aktör och samtalspart att föra diskussioner med kring utveckling och projekt inom folkgenren. I rådets uppdrag läser man att ”Kulturrådet ska särskilt verka för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör det fria kulturlivet inom scenkonst- och musikområdet.” (Kulturrådet 2014)

Postkodlotteriets kulturstiftelse

Kulturstiftelsen är en privat stiftelse och ser sig som ett komplement till offentligt finansierad kultur. Man skriver: ”Kulturstiftelsen kan bara ge stöd till ideella organisationer, föreningar eller stiftelser. Projekten ska ha en tydlig början och ett tydligt slut samt vara utöver ordinarie verksamhet.” (Kulturstiftelsen 2014) Stiftelsen får inte stödja skattefinansierad verksamhet men offentliga institutioner får vara deltagande part i ett projekt tillsammans med ideell organisation, förening eller en stiftelse.

Statens musikverk

Musikverkets stöd kan komma i fråga när ett projekt har koppling till det fria, professionella musiklivet. Verket ger stöd till samarbetsprojekt i musiklivet som bidrar till konstnärlig förnyelse och långsiktig utveckling, nationellt och internationellt. Ett projekt kan också inbegripa andra kulturformer utöver musik som till exempel samarbeten mellan musiker och dansare.

Arvsfonden

Hos Arvsfonden kan i första hand ideella föreningar och andra icke-vinstdrivande organisationer söka pengar. Projektstödet riktar sig till den som ”vill pröva nya idéer för att utveckla verksamheter för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning på deras egna villkor.” Kommuner och landsting kan vara medsökande om man samarbetar med exempelvis en ideell förening.

Kultursamarbeten inom Norden

För kultursamarbeten i Norden finns flera aktörer att söka pengar via, bland annat följande.

Nordiska bilaterala fonder i Sverige

Fonderna delar ut bidrag och stipendier till projekt som omfattar minst två nordiska länder. Stipendier och bidrag hittar man på föreningen Nordens hemsida: www.norden.se

Kulturkontakt Nord/Nordiska ministerrådet

Kulturkontakt Nord utlyser medel för nordiskt kultursamarbete inom två ramprogram riktade mot professionella konst- och kulturaktörer: Konst- och kulturprogrammet, samt Mobilitet- och residensprogrammet. Amatörer och frivilligorganisationer kan söka bidrag för projekt via Nordiska ministerrådets olika kultur- och konstprogram.

Kultur- och konstprogrammet beviljar bidrag till projekt inom alla kultur- och konstområden. Programmet ger bidrag till både professionella kulturaktörer och konstnärer samt amatörkultur- och frivilligsektorn. Projekten kan vara inriktade på produktion eller kompetensutveckling.

NORDBUKs barn- och ungdomsprogram syftar till att stärka den nordiska identiteten bland barn och unga. Bidrag ges till kulturella, politiska och sociala aktiviteter för, av och med unga i Norden. Programmet har två bidragsformer; projektbidrag och organisationsbidrag.

Nordiska kulturfonden

Fondens syfte är att främja det kulturella samarbetet mellan de nordiska länderna.
www.nordiskkulturfond.org

Fondet for Dansk-Svensk samarbejde

<http://www.dansk-svenskfond.dk>

Av intresse kan vara punkterna d och e i listan över verksamhet som fonden stödjer:

d. udveksling af gæstespil, kunststillinger og lignende.

e. anden virksomhed, som tager sigte på at vække interesse for dansk arbejde og kultur i Sverige og for svensk arbejde og kultur i Danmark og på anden måde fremme det gensidige kendskab til de to lande og deres forhold.

Stöd till ideella aktörer

Ideella arrangörer står för mycket av utbudet av folkdans i länet och det framgår att små medel i form av ekonomiskt bidrag och stöd med t.ex. administration ofta är avgörande för deras verksamhet. Utöver deltagaravgifter och biljettintäkter finns finansiering via bidrag som arrangörsförening med statliga pengar från Kulturrådet i kombination med lokala/regionala bidrag. Via studieförbunden får föreningar stöd i form av administrativa insatser med mera. Landstinget Dalarnas kultur och bildningsförvaltningen har ett stöd för studieförbund och ideella aktörer. (www.ltdalarna.se/Kultur-och-bildning/Stod-och-stipendier/Projektstod)

Om ideella aktörer behöver stöd för att bolla idéer, administrativa insatser, få hjälp med nätverkande etc så kan man vända sig till studieförbunden, Folkmusikens hus, landstingets danskonsulent men också till andra bidragsgivare.

Rekrytering och synlighet

Rekrytering

En bild som träder fram är att det är viktigt med synliggörande av genren för att man ska få en levande folkdansmiljö. Många informanter berättar om vikten av att hitta sätt att marknadsföra möjligheterna att dansa folkdans. Inget konstigt med det för om man inte vet vad folkdans kan vara eller att det finns ställen att dansa på så är det också mindre troligt att man kommer att söka sig dit. Likaså om det inte finns folkdans på de scener eller i den media som man tar del av så minskar sannolikheten att man kommer titta på scenisk folkdans.

Synliggörande och rekrytering är därför tätt sammankopplade och det här avsnittet om rekrytering blir också ett avsnitt om att synliggöra folkdans. På ett teoretiskt plan är det såklart enkelt, för att rekrytera folk till sin verksamhet om det så är danskurs, danskväll eller föreställning, så handlar det om att synliggöra verksamheten mot målgrupperna. Uppdelat i olika delar: att ge möjlighet att delta (ha ett erbjudande) paketera det i någon form av information och sedan kommunicera informationen till målgruppen via valda kanaler.

Idag träffar många på folkdans första gången i sammanhang av mer tillfällig art, det kan vara ett temporärt projekt i skolan, en festival, spelmansstämma eller prova-på workshop i annat sammanhang. Dessa arrangemang blir viktiga inkörsportar till dansen men de behöver sedan följas upp med erbjudanden att fortsätta dansa folkdans kontinuerligt för de som vill det.

Fler informanter påpekar att en central del i arbetet med ungas dansande är att aktivt synliggöra möjligheten att dansa folkdans. Receptet som presenteras är enkelt, man får unga till sin verksamhet genom att dansa i skolan eller genom att bara åka ut i skolorna och berätta om danskurserna man har. Genom att vara i skolan där barn och unga är så kan man skapa inkörsportar till dansen som har låg tröskel eftersom det blir enkelt att prova på.

När det gäller att få fram skickliga dansare för sceniska produktioner så påpekar en informant att utan en bred rekryteringsbas kommer man heller inte få spets i genren. Precis som i vilket annat samhällsfenomen som helst. Det behövs mycket knattefotboll med många ideellt arbetande fotbollsföräldrar och stabil finansiering för att få fram en enda Zlatan!

Folkdansen behöver finnas som breddkultur för att kunna existera som spetskultur, utan rekryteringsbasen i breddkulturen så är folkgenren illa ute. Helt enkelt för att folkdans inte finns som utbildningskarriär. I skolan är det få eller ingen som får fördjupad träning i folkdans, varken grundskola eller gymnasiet. Inte i kulturskolan heller. Därför är föreningslivets dansande i stort den bas som genren vilar på tillsammans med utbildningarna på folkhögskolenivå.

Synlighet

Bilden av folkdans

När det gäller bilden hos allmänheten av vad folkdans är så verkar den vara ganska ensidig säger flera informanter. Den bild som finns kan beskrivas som att folkdans handlar om att ha folkdräkt och att göra uppvisningar på högtider. Flera informanter vittnar om att de upprepade gånger mött folk som blir förvånade över att det finns folkdans som socialdans. Samt att många blir intresserade av att själv prova på att dansa när de får se folkdans som socialdans på till exempel en danskväll eller en festival. Midsommarfirandets uppvisningar säger en informant handlar just om att visa upp respektive att titta på folkdans. Vidare att många som vill dansa inte har någon önskan om att stå på scen. En slutsats man kan dra av detta är att det är viktigt för nyrekrytering till folkdansen att det sociala dansandet synliggörs för en dansintresserad allmänhet.

Marknadsföringsstrategi

Ett strategiskt grepp på hur man marknadsför sin verksamhet kan skapa många fördelar. Varje folkdansaktivitet är en möjlighet till att synliggöra folkdans och därigenom bygga omvärldens kunskap om vad folkdans kan vara. Till exempel informationsbladet om kursen, texten på hemsidan, ungdomsläget som dansar på torget, folkdanslaget som gör en dansuppvisning på midsommar, videoklippen som läggs upp på nätet etc. Alla aktiviteter och alla sätt som folkdans omnämns, hela det informationsflöde som finns är med och bygger bilden hos allmänheten av vad folkdans är.

Starka tillsammans

Ytterligare en del som har potential att stärka folkdansens position är om det finns många aktörer som syns med sin verksamhet, att det finns många ställen där man kan möta folkdans i olika former. All exponering av folkdans som uppskattas av målgruppen stärker bilden av folkdans i en positiv riktning. Har man dessutom ett marknadsföringsperspektiv hela tiden när man utformar sin verksamhet så ökar chanserna att synas. Att fråga sig gång på gång hur man ska synliggöra sina aktiviteter gör att man upptäcker möjliga kanaler för sin information under arbetets gång.

RESIDANS, Karmer kring blå
Foto: Jon Holmén

RESIDANS, Polskans historia i Sverige
Foto: Johan Margulis

PR-kedja

Som flera informanter förklarar så är exponering av något slag i skolor ett effektivt sätt att värva unga till dans. Ett exempel på hur man skulle kunna marknadsföra folkdans är en kedja av fler aktiviteter som hålls samman av ett tema, jämför med avsnittet Ung folkdans Dalarna i kapitlet Idéer på verksamhet. Som en strategi kunde man erbjuda skolor ett folkdanspaket med en eller fler delar i stil med dessa: dansrazzia, prova-på workshops, danskväll samt föreställning. Dansföreställningen kan fungera som ett sammanhållande tema om dansrazzian består av ett litet utdrag ur föreställningen. Om dansworkshopen dessutom består av att lära sig grundläggande dans i någon form, som dels kan användas till att dansa med varandra dels kan användas som en interaktiv del i föreställningen, så sker en lyckad trädning av genren. Att sedan avsluta föreställningen med en danskväll så får man en helhetsupplevelse som kan väcka nyfikenhet och lust att dansa mer. Som ett humoristiskt komplement till ovanstående aktiviteter så kan man ha förberedande aktiviteter för att synliggöra dansprojektet genom till exempel att sprida idolbilder på dansarna i föreställningen etc. Ovanstående aktiviteter kan bli del i ett kraftfullt avstamp för en skola eller en kulturskola som vill föra in dans i undervisningen. I samarbete med en eller fler föreningar, studieförbund eller dylikt så kan man på detta sätt utvidga existerande eller etablera ny dansundervisning. För att ytterligare öka synliggörandet i ovanstående process så kan man bjuda in beslutsfattare och skolledare till att vara delaktiga i valda delar av processen.

Bygga långsiktigt

Tre viktiga delar för hållbar verksamhet som framhålls av flera informanter är att skapa synlighet, kontinuerligt jobba med rekrytering och att bygga samarbeten. Dessa tre går in i varandra som en väv, synliggörande och rekrytering är starkt sammanflätade genom att det sätt man syns utåt påverkar vilka som vill vara med. Rekrytering, synlighet och samverkan hänger ihop bland annat för att man behöver synas där målgrupperna finns och alltså samverka mellan olika arenor.

Dansens funktion

Det många av informanterna lyfter fram är att dansen kan få en viktig social funktion, att man genom dansen kan skapa sig meningsfulla sociala relationer som blir viktiga för individen i hennes vardag. Har man detta med sig i arbetet med att utforma dansarenor så ökar chansen att få en stabil verksamhet genom att många vill ha meningsfull sysselsättning på sin fritid i ett givande socialt sammanhang.

Föreningslivets roll

Föreningslivet har minskat i betydelse som samlande massrörelse i samhället i och med folkrörelsernas tillbakagång de senaste 40 åren. Samtidigt så utgör föreningslivet en viktig bas för många verksamheter och för mycket av det lärande som bär upp folkgenren. Det frivilligarbete som görs inom föreningslivet och all den tid som vuxna, barn och unga ägnar sig åt olika aktiviteter har stort värde för genren. Folkdansandet som pågår i olika sorters föreningar i Sverige utgör därigenom basen för genren vilket i sig betyder att föreningarna borde stödjas för att stärka genren.

Eldsjäalars roll

Eldsjäalar är ovärderliga för hela genren och särskilt för rekryteringen skriver Arnestad i en utredning om läget för den norska folkdansen. (2001 ss. 139-141) Flera av informanterna ger uttryck för samma sak på lite olika sätt: att rekryteringen är avhängig av enstaka personer som är beredda att lägga mycket tid och kraft och skapar intressanta sammanhang som många vill vara en del av. En informant beskriver hur en del av rekryteringen av unga till Skönborgs folkdanslag går till. På sommaren finns ett spel-och dansläger och deltagarna där tipsas om att man kan vara med i folkdanslaget om man vill fortsätta dansa under året. Flera eldsjäalar är drivande i detta och i bakgrunden finns flera organisationer inblandade. Som en av informanterna säger ”att rekrytera nya dansare till folkdansen kräver eldsjäalar plus väl fungerande dans-lokalmiljö.”

Kompetensnivå

För att uppnå en viss nivå på dansen är det viktigt med långsiktighet i hur man organiserar dansträning. Folkdans likväl som andra aktiviteter som har element som kräver stor fysisk färdighet förutsätter ett lärande över lång tid för att uppnå fördjupning och skicklighet. Man kan jämföra med exempelvis bollsport, ridning, simning som kräver regelbunden träning över lång tid. Tillfälliga prova-på tillfällen är också viktiga men behöver utifrån ovanstående resonemang kompletteras av mer långsiktiga satsningar.

Nya pedagoger

När ungdomar tar för sig och leder barndans och får stöd av erfarna pedagoger i detta så har barnen unga förebilder vilket lyfts fram som en komponent som generellt uppskattas av barnen. Samtidigt får de unga träning i att vara pedagog och att själv lära ut dans och man får därigenom en kontinuerlig återväxt av nya danspedagoger.

Varför dansas det?

En intressant fråga att ställa sig när man skapar arenor för dans är varför människor dansar. Har man koll på några aspekter av detta så har man troligen större möjlighet att utforma danstillfällen på ett sätt som gör att folk vill vara med. Det är många idag som dansar olika sorters danser och anledningarna till att man dansar är säkerligen väldigt många men en sak som många framhåller är det sociala sammanhanget. Det är viktigt att träffa folk och göra något meningsfullt tillsammans. Därtill framhåller många behovet av att röra på sig och det lustfyllda i att göra det med andra till musik som man tycker om. Som en informant formulerar det: "folk letar efter mötesplatser och meningsfullhet, kan man skapa dessa mötesplatser så kommer folk ta sig dit". Här har dansandet en möjlighet att erbjuda en arena för meningsfulla möten och social samvaro som många människor har behov av. En annan anledning till att man dansar som flera informanter lyfter fram är att bevara kulturarvet, hålla liv i traditionen så att den finns kvar till kommande generationer.

Ungas egna idéer

När det gäller frågan om varför barn och unga fortsätter att dansa folkdans uttrycker en efter en av informanterna att det handlar om att fånga upp de ungas egna idéer samt att göra saker tillsammans som är kul och samlar barn, ungdomar och vuxna i samma aktiviteter. En faktor som lyfts fram gång på gång är att göra det deltagarna tycker är kul oavsett om det är folkdans eller någonting annat som man har lust med. Den sociala samvaron och lusten till att göra roliga saker tillsammans verkar överskugga allt när det handlar om varför man fortsätter dansa.

Diskussion

Dansen omskapas

Utifrån ett resonemang om att folkdansen är det vi gör när vi dansar så uppstår frågan, vilken folkdans vill du göra? Samhället fortsätter som alltid att förändras och en levande tradition förändras med samhället. Om nya dansare kommer till och unga människor tillägnar sig dansen samt nya arenor för dans fortsätter att skapas så lever folkdansen vidare i någon form. Frågan blir vilka riktningar detta diversifierade fält som kallas folkdans ska utvecklas i och vilka förutsättningar som behövs för att ha en levande folkdansmiljö.

Som exempel på hur folklig dans kan utvecklas så kan man se på den argentinska tangon som fick ett uppsving i Europa, kom tillbaka till Argentina och utvecklades där till nya former omkring 1990-talet, den så kallade nuevo tango. Eller hur lindy hop gick från att vara en liten genre utan nämnvärt internationellt utbyte till att man idag dansar lindy hop, charleston, authentic jazz, balboa mm världen över, en process där ett dansläger i Herräng i Uppland spelar en viktig roll. Vidare så är den svenska folkdans vi dansar idag inte den samma som man dansade för 50 år sedan. Inte heller densamma som den folkdans som Anders Selinder koreograferade under 1800-talet på Kungliga Teatern i Stockholm. Ej heller som den dans som allmogen dansade på 1800-talet och som balettmästare Selinder i sin tur inspirerades av i sitt koreograferande.

Under 1900-talet har föreningslivet och folkbildningsrörelsen varit viktiga bärare av folkdansgenren men dessa har minskat i styrka i takt med att färre människor är anslutna till olika dansföreningar. Vid sidan av dansföreningarna så har festivaler, spelmansstämmor och folkhögskoleutbildningar blivit allt viktigare arenor för lärande och utövande.

Föryngring

Idag verkar frågan vara aktuell inom genren kring vilken folkdans och folkmusik man vill ha och på vilket sätt den håller på att utvecklas i en föränderlig samtid. En sak är säker och det är att om folkdansen ska fortsätta vara livaktig och spännande för nutidsmänniskan så krävs att man följer med samhällsströmmarna eller är med och formar dessa i någon riktning. Attraherar inte folkdansen ungdomar så har man svårt med föryngring och därigenom stagnerar hela fältet. Att attrahera unga kan ske genom att man finns där ungdomar finns, att man erbjuder saker som gemenskap, meningsfullhet samt att man ger dansen en förpackningen som appellerar till unga. För att uppnå detta behöver man skapa långsiktighet och stabilitet för eldsjälur och organisationer som bär upp ungdomsverksamhet. Men utöver ungas dansande så är mötet över generationer en viktig del av folkdansen, med dessa möten så sker en överföring av kunskap. Förutom som kunskapsöverföring så lyfts generationsöverskridande aktiviteter också fram som en viktig faktor för att göra folkdansen spännande.

Scenisk folkdans

Som framkommer i den här utredningen så har den sceniska folkdansen en plats i kulturlivet i Dalarna idag som till större del består av amatörföreställningar men att det även finns föreställningar med professionell inramning. En lust att få se mer folkdans på scen finns hos flera av informanterna, att folkdans på scen ska få utrymme och möjlighet att utvecklas. Idag görs det för lite folkdans för scen säger en informant, genren blir för skör och för smal. Det behövs fler personer i genren och fler yrkesgrupper som dramaturger, kostymörer, scenografer, ljusdesigner och inte minst koreografer.

Tiden ligger också för genren då man de senaste tio åren har kunnat se en förändring i det offentliga danslivet där man mer och mer närmar sig ett tänkande om mångfald i dansandet med en förståelse för att flera genrer har en given plats i den nutida dansvärlden. Att se sig som en del av den professionella dansvärlden är en viktig aspekt som kan bli avgörande för scenisk folkdans. Den sceniska folkdansen kan tjäna mycket på att finnas inom redan existerande strukturer istället för att skapa nya vägar för utbildning, turneverksamhet med mera.

Spets och hög konstnärlig nivå

Synliga förebilder på hög konstnärlig nivå inspirerar fler till att utveckla sin dans och att satsa på en karriär inom den folkliga genren. Men förebilder inspirerar inte bara till yrkesmässigt utövande utan också till amatörutövande. En scenisk produktion kan ofta ge åskådaren lust att själv dansa, gå på en danskväll, delta på en kurs och föreställningar kan därför spela en viktig roll för folkdansandet.

En informant säger att det viktigaste nu är att få fram scenproduktioner med hög konstnärlig kvalitet, att det behövs koreografer och dansare som gör föreställningar som kan fungera som förebilder. Att det behövs proffs som kan inspirera och skapa uppmärksamhet för genren. Resonemanget bottenar i att en fortsatt professionalisering är viktig om man ska öka den folkliga dansens genomslagskraft och därigenom bland annat öka dess möjlighet att ta del av offentliga medel.

Professionalisering

En sådan professionalisering som beskrivs ovan består av många olika delar där det behövs fler yrkesgrupper, fler utövare i genren och det bygger på många olika aktörers insatser. En professionalisering bygger å ena sidan på att det finns resurser för utövarna, målet ska såklart vara att det går att leva på sitt utövande om det så är dansare, koreograf eller annat. Å andra sidan handlar det om att öka professionaliseringen i alla steg av fältet, från utbildning, till träning för dansare, kompetens hos olika funktioner som producenter, koreografer, dramaturg etc. Vidare att det finns nätverk, kunniga personer och organisationer som samarbetar kring scenisk folkdans, samt scener med intresse och resurser att sätta upp föreställningar.

Utbildning inom scenisk folkdans finns idag inte på någon nivå även om Dans och Cirkushögskolan har vissa inslag av scenisk folkdans för de som läser folkdans där. Men ett annat problem är avsaknaden av möjligheter hela vägen från grundskolan och uppåt att syssla med folkdans på scen. Det finns små insatser utspridda mellan olika aktörer men ingen tydlig väg som man kan gå för att förkovra sig i scenisk folkdans. Detta resulterar i att underlaget är magert för att rekrytera folkdansare till en scenisk utbildning på högre nivå. Ansvaret för utbildningar inom folkdans är nationellt och i nuläget finns det behov av att gå samman för att driva frågan gemensamt med genreorganisationer, offentliga bidragsgivare, utbildningsväsendet m.fl. På regional nivå handlar det om att skapa möjligheter för proffs att verka och för unga att ägna sig åt folkdans. Att komma dit handlar om samarbeten mellan existerande aktörer inom de strukturer som finns, på så sätt kan man bygga långsiktigt och hållbart.

När det gäller professionell dans på scen kan nämnas att bidragen till denna gått från 20 mkr år 2001 till 67 mkr år 2009. (Kulturrådet 2010. s. 1) Utifrån det kan man ställa sig frågan hur mycket folkdansen tar del av detta? Några produktioner har gjorts med stöd från Kulturrådet under denna period men det finns plats för fler. En professionalisering krävs från genren för att ta del av de resurserna och som ett led i detta behövs det stöd i processen med att öka professionaliseringen. På producentområdet, i det konstnärliga och inom utbildningarna för folkdans.

Utblick svensk scenisk folkdans

Den sceniska folkdansen är mångfacetterad, precis som med annan dans så finns det många olika anledningar till att man sätter folkdans på scen, man använder olika delar av traditionen och man jobbar på olika sätt med att komponera koreografi. En tradition inom svensk folkdans har sina rötter i 1800-talets folklörebalett som folkdanslagsrörelsen tog upp när den växte fram på sent 1800-tal och in på början av 1900-talet. Ett annat spår orienterar sig mer mot 1960-70 talens rekonstruerade allmogedanser, polskorna från 1800-talet som har sina rötter i ett folkligt dansande.

Men hur man tar sig an det rörelsematerial som finns varierar mycket. En strävan kan vara efter att undersöka rörelsekvälité på ett microplan med fördjupad analys och dekonstruktion. En annan jobbar med masskoreografi där det handlar om stora mönster och många människor. Ytterligare ett spår är att ta in teaterns agerande i dansföreställningen eller tvärt om att ta in dans i teaterföreställningen. Andra blandar rörelseuttryck från olika genrer som till exempel att ta in principer från modern nutida dans i folkdansföreställningar eller moderndansföreställningar som tar inspiration från folkdansen. Det kan handla om att en tangodansare möter en modernkoreograf eller en moderndansare också tränar svensk folkdans och låter det influera rörelsekvälitén i moderndansen.

Slutord

Avslutningsvis kan man återigen konstatera att folkdansmiljön är mångfacetterad och att många olika riktningar finns i hur den lever och utvecklas. Författarens övertygelse är att med mångfald och förankring i nutiden kan folkdansen fortsätta vara aktuell och spännande och att många kan fortsätta finna nöje i att dansa alla möjliga sorters folkdans i Dalarna.

Litteraturlista

Artiklar

Arnestad (2001). ”Men vi skal koma i hug at tradisjonen alltid vert oppløyst og omskapt..”

Oslo: Norsk kulturråd.

Farago, L. (2005). Handlingsplan för professionell FOLK- & VÄRLDSDANS.

Stockholm: Riksförbundet för Folkmusik och Dans.

Kulturrådet (2010). Kulturrådets strategi för att stärka den professionella dansen 2010 – 2014.

Dnr KUR 2010/3077. Stockholm: Kulturrådet.

Skolverket (2011a). Läroplan, examensmål och gymnasie gemensamma ämnen för gymnasieskola 2011.

Stockholm: Skolverket och Fritzes.

Skolverket (2011b). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11.

Stockholm: Skolverket och Fritzes.

Internet

Kulturbryggan (2014). Kulturbryggans framtid

<http://www.kulturbryggan.se/2014/10/kulturbryggans-framtid/> [2014-11-21]

Kulturrådet (2014). Om Kulturrådet.

<http://www.kulturradet.se/om-kulturradet/> [2014-11-18]

Kulturstiftelsen (2014). Ansökningsprocess.

<http://kulturstiftelsen.se/forverkliga-ditt-projekt/> [2014-11-21]

Mathiasson (2014). Den svårfångade dansen. Lärarnas Nyheter, 20 november.

<http://www.lararnasnyheter.se/uttryck/2014/02/06/svarfangade-dansen>

